

DIYANET DERGİSİ

DİNİ - İLMİ - EDEBİ

ÜÇ AYLIK DERGİ

Ekim-Kasım-Aralık

1 9 8 9

Cilt : 25

Sayı : 4

Diyamet İşleri

Başkanlığı Adına

İmtiyaz Sahibi

Rıdvan NİZAMOĞLU

Döner Sermaye İşletme

Müdürü

Yazı İşleri Müdürü

Orhan BALCI

Sürelî Yayınlar

Şube Müdürü

Yazı Tetkik Kurulu

Abdullah SEVİNÇ

İbrahim URAL

Orhan BALCI

Yayına Hazırlayanlar

Alaaddin KOÇAK

Bilâl KOÇ

Dr. Mediha Eldem Sk.

No. 85

Tlf : 125 66 11/379

Kocatepe / ANKARA

Dizgi ve Baskı

AYYILDIZ

MATBAASI A.Ş.

222 69 40 - 222 69 41

213 19 62 — ANKARA

Kapak

Kadıasker Mustafa İzzet

Efendi'nin

Celî Sülûs Levhası

(Kültür Bakanlığının

"Türk Hat Sanatının Şa-

heserleri" adlı albümün-

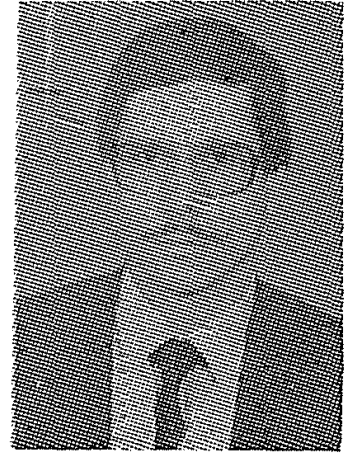
den alınmıştır.)

YAYIN ŞARTLARI

- Diyanet Dergisi, dinî, ilmî, inceleme ve araştırmalar; tez ve seminer çalışmaları, tercüme ve derleme yazıları yayınlayan bir dergidir.
- Dergimize yayınlanmak üzere gönderilen yazılar, Yazı Tetkik Kurulu kararı ile yayınlanır.
- Yayınlanacak yazılarda lüzum görüldüğü takdirde Kurulca düzeltme ve kısaltmalar yapılabilir.
- Gönderilen yazılar basılsın - basılmasın yazarına iade edilmez.
- Yazılar, iki aralıklı daktilo ile yazılmış olarak "Diyanet İşleri Başkanlığı Sürelî Yayınlar Şubesi Müdürlüğü" adresine gönderilir.
- İlk defa yazı gönderenlerin kısa özgeçmişleri ile birlikte fotoğraflarını da göndermeleri gerekir.
- Dergimizde çıkan yazılar, kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

Hz. Peygamber (S.A.S.)'e Salat ve Selâm Getirme ile ilgili bir araştırma

1960 yılında Çanakkale'nin Biga İlçesinde doğdu. İlk ve orta okulu Biga'da tamamladıktan sonra ailece İstanbul'a göç ettiler. Böylece liseyi İstanbul'da okudu. Lise tahsili sırasında birçok işte çalıştı. Daha sonra Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakülte si'ne kaydoldu. Fakülte tahsili sırasında ve mezuniyetinden sonra İslâmî ilimler'e dair çeşitli hocalardan arapça özel dersler aldı. Halen Adıyaman-Besni İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenliği görevinde bulunan Hidayet IŞIK, evli ve bir çocuk babasıdır.

Hidayet IŞIK

İm. Hat. Lis. Mesl. Dersl. Öğretm.

GİRİŞ

Hz. Peygamber (a.s.) üzerine salat ve selâm getirmek, en üstün ibadetlerden ve Peygamber (a.s.)'in şefaata kavuşmanın en kısa yollarından birisidir. Bir çok hadis-i şerifte müminlerin salat ve selâm getirmeleri emredilmiş, bu ibadeti yapmayanlar yerilmiştir. İslâm âlimleri de salat ve selâmın faziletine işaret etmişler, bizzat kendileri büyük bir şevk ile salavatla geçiş olmuşlar ve müslümanları da bu işe teşvik etmişlerdir.

Bu bakımdan konu, İslâm dininde çok önemli bir yer tutmaktadır. Kaynaklarımızda da bu mevzuda geniş bilgi vardır. Biz de meseleyi, mütevazî bir çalışma ile de olsa araştırma ve incelemeyi düşündük.

Mümkün olduğu kadar da kaynaklarımızda geçen bütün mevzulara temas etmeye çalıştık. Yalnız; maalesef, sadece kendi mütevazî kütüphânemizdeki kaynaklarla yetinmek zorunda idik ve bunun dışında bir çok kaynağa müracaat imkânımız olmadı. Bununla beraber, meseleyi mevcut imkânlarımız ölçüsünde en iyi şekilde ve bütün yönleriyle ortaya koymak için elimizden gelen gayreti gösterdik.

SALAT VE SELÂMIN MÂNÂSI

Salat kelimesi lugatta ...sallâ... fiilinden masdardır ve duâ, tebrik, temcit ve ta'zim mânâsındadır⁽¹⁾. Sallâ fiilinin masdarının ...tasliye... olduğu ve salatın tasliyeden geldiği söylendiği gibi, tasliyenin salattan geldiği de söylenmiştir⁽²⁾. İstilahda ise Allah'a yaklaşmak gayesiyle yapılan belli fiillerden ve hususi rükünlerden ibarettir ki, o da namazdır⁽³⁾. Namaza salat denmesi, aşlının duâ olmasındandır⁽⁴⁾. Cumhur-u ulemâya göre salat, duâ için hakiki, namaz için mecazi mânâda kullanılmıştır⁽⁵⁾.

Salat, mahalline nisbetle üç kısma ayrılır : Bu da Allah'tan ziyade rahmet, meleklerden duâ ve istiğfar, mü'minlerden ise duâ mânâsında kullanılmasıdır⁽⁶⁾. Bu noktada bütün İslâm ulemâsı hemen hemen aynı fikirdedir⁽⁷⁾. Yalnız bazıları, bu mânâların üzerine diğer birtakım mânâları dahi ilâve etmişlerdir. Meselâ, İbn Hacer'e göre Allah'tan peygamberine salatın mânâsı ziyade rahmettir, diğerlerine salatı ise rahmet ve tezkiyedir. Mücahid'e göre Allah'tan salat, tevfik ve ismet, meleklerden avn ve nusret, ümmetten ittibadır. Bazıları da rabbin peygamberine salâtı onun şerefini i'la ve tekrim, meleklerin salatı onun mükerremiyetini ızhar, ümmetin salatı onun şefaâtına talebtir, demişlerdir⁽⁸⁾.

(1) Râgıb el-İsfehânî'nin Müfredat'ından H. Basri Çantay C: 3, S: 752.

(2) İbn Âbidin. C: 1, S: 12.

(3) Tuhfetu'l-Avâmil. S: 8. Netâyicu'l-Efkâr. S: 9.

(4) H. Basri Çantay. C: 3, S: 752.

(5) İbn Âbidin. C: 1, S: 12-13.

(6) Tuhfetu'l-Avâmil. S: 8, Safvatu't-Tefâsir. Cüz: 12, S: 71.

(7) Geniş bilgi için bknz. H. Basri Çantay. C- 3, S- 752. Rûhu'l-Beyân C: 7, S: 219. Eş-Şifâ, C: 2, S: 625-626.

(8) H. Basri Çantay, C: 3, S: 752.

Allame Beycuri, salatın üç mânâsı olduğunu söylemektedir :

1 — Lugavi mânâsı : Mutlak mânâda, yani hangi şekilde olursa olsun, duâdır. Lugat mânâsındaki duânın hayır duâ olması gerektiği de söylenmiştir.

2 — Şer'i mânâsı : Belli fiiller ve rükünlerden ibaret olan namazdır.

3 — Şer'i ve lugavi mânâsı : Cumhura göre Allah'a nisbetle rahmet, meleklerle nisbetle istiğfar, diğerlerine nisbetle ise duâ ve yalvarmadır⁽⁹⁾.

Bazı ulema da, salatın sadece duâ ve namaz olarak iki mânâsı olduğunu; birincisinin lugat, ikincisinin de şer'i mânâda kullanıldığını söylemişlerdir. Allah'a nisbetle rahmet mânâsında kullanılmasına gelince, bu da hakiki mânâda değil, mecazi mânâdadır, demişlerdir⁽¹⁰⁾. Bu durumda meleklerin ve mü'minlerin duâsı ve istiğfarı da lugavi mânânın içine dahil olmaktadır.

Selâma gelince; bu k-lime teslim ve bütün âfetlerden, noksanlıklardan, kerih görülen şeylerden selâmet bulma, emin olma mânâsında —selleme— fiilinden masdardır.⁽¹¹⁾ Allah'a selâm denmesi, kendisine layık olmayan şeylerden salim ve münezze olmasındandır⁽¹²⁾. Istılahta ise, bildiğimiz selâm vermedir. Karşısındakine selâm veren bir kişi, onun, kendisinden gelebilecek bütün bu kötü şeylerden emin olduğunu ifade etmiş olmaktadır.

Selâmın mânâsında da üç vecih olduğu zikredilmiştir :

1 — Her türlü bela ve âfetlerden selamet, sana ve seninle bulunanlara olsun. Bu suretle selâm masdar olur.

2 — Selâm seni hıfz ve sıyanette, ikram ve inayette daim, kaim ve kefil olsun. Bu suretle selâm, Allah'ın esma-i hüsnasından olur ki, selamet veren zatı ecell-i a'la demek olur. Allah'ın isimleri içinde bundan başka masdar yoktur.

3 — Selâm, peygamber (a.s.)a müsâlemet ve inkıyad mânâsındadır ki, teslim de budur⁽¹³⁾.

(9) Beycûrî. S: 7.

(10) Takrîru'l-İnbâi ale'l-Beycûrî. S: 7.

(11) İbn Abidin. S: 13, C: 1.

(12) R. el-İsfehânî'den H.B. Çantay. C: 3, S: 753.

(13) H.B. Çantay. C: 3, S: 753. Eş-Şifâ. C: 2, S: 626-627.

SALAT ve SELÂM ARASINDAKİ FARK

Salat ve selâmın yukarıdaki tarif ve açıklamalarından, aralarındaki fark az çok anlaşılmaktadır. Bununla beraber, önemli bir fark olarak, salatın ölümlere, selâmın dirilere has kılındığı zikredilmektedir. Yani salat ölümler için, selâm ise diriler içindir⁽¹⁴⁾.

Dikkat edilirse; peygamber (s.a.s.) hem dirilere hitab edilen selâm, hem de ölümlere hitab edilen salat lafzıyla duâ ediyoruz, salat ve selâm okuyoruz. Çünkü peygamber (s.a.s.)ın her iki vasfı da üzerinde taşıdığı zikredilmektedir. Yani hakiki mânâda vefat etmiştir. **“Her nefis ölümü tadıcıdır”** (Enbiya, 35). Hattâ, Hz. Ebûbekir’in, Peygamber (s.a.s.)ın vefatından sonra, **“Her kim Muhammed’e (s.a.s.) ibadet ediyorsa, bilsin ki o ölmüştür, fakat her kim Allah’a ibadet ediyorsa, bilsin ki o ölmez”**, dediği meşhurdur. Fakat mecazi mânâda diri kabul edilmektedir. Nitekim, **“Müminler ölmezler, ancak dâr-ı bekaya intikal ederler”**, denilmiştir. Aynı şekilde âyet-i kerîmede (Bakara, 154), **“Şehitlere ölümler demeyiniz, onlar rableri katında diridirler, fakat siz bilmezsiniz”**, buyurulmuştur. Şehitler Allah katında diri olursa, onlardan daha büyük olan Peygamber’in de diri olacağı açıktır. Bu konu ile ilgili Ruhu’l-Beyân’da geniş bilgi vardır. İ. Hakki Bursevî, Süyutî’den de nakillerde bulunmaktadır⁽¹⁵⁾. Demek ki, şehitlerin Allah katında diri olmaları gibi, onlardan üstün olan peygamberler de diridir. Fakat bu diri olma hakiki mânâda değil, mecazi mânâdadır. Nitekim birçok hadiste, Peygamber (s.a.s.) ümmetinin selâmının kendisine ulaştırıldığını söylemektedir. Salat ve selâmın Peygamber’e ulaştığında şüphe ve ihtilaf yoktur.

Bir hadiste, **“Üzerime salat eden kimseye karşı Allah ruhumu iade eder ve selâmını alırım”**, buyurulmuştur⁽¹⁶⁾. Hattâ sahabe-i kiram, **“Ya Rasulallah, sana nasıl salat edelim, sen çürümüş olacaksın”**, dediklerinde Peygamber (s.a.s.), **“Allah, nebilerin cesetlerini yemeyi, yeryüzüne haram kılmıştır”**⁽¹⁷⁾ diye cevap vermiştir.

Salat ve selâm arasındaki bir diğer fark; salatın ğaib için kullanılmasına karşılık, selâmın hazırda bulunan için kullanılmasıdır⁽¹⁸⁾.

(14) Rûhu’l-Beyân. S: 7, S: 221. Hâşiyetu Maksûd. S: 178.

(15) Rûhu’l-Beyân. C: 7, S: 221.

(16) Ebû Dâvûd. Ahmed. Beyhakî. Eş-Şifâ. C: 2, S: 657.

(17) Ebû Dâvûd. Nesâî. Et-Tâc. C: 1, S: 292.

(18) Rûhu’l-Beyân. C: 7, S: 223, İbn Kesîr. C: 12, S: 6599.

Kabir ziyaretinde ölülere selâm verilmesi de hazır kimseye verilmesi kabilindedir⁽¹⁹⁾. Yani mecaz cihetindedir. Yoksa selâmın diriler için kullanıldığını nakletmiştik. Sanki, ölü, kabrini ziyaret edenleri tanıyıp selâmını almaktadır. Bu konu ile ilgili hadisler olduğu da bilinmektedir. Daha fazla sözü uzatmamak için bu bölümü burada bitiriyoruz.

SALAT ve SELÂM İLE İLGİLİ ÂYET

Allah Teâlâ, Ahzab sûresinin 56. âyetinde, kendisinin ve meleklerinin Peygamber (s.a.s.) salat ettiklerini söylemekte, müminlerin de ona salat ve selâm getirmelerini istemektedir :

“İnnellâhe ve melâiketehû yusallûne ale'n-nebi, ya eyyüle'l-lezine âmenu sallû aleyhi ve sellimû teslimâ” (Allah ve melekleri peygambere salat etmektedirler, ey inanlar siz de ona salat edin, teslimiyetle selâm edin). Yani Allah nebisine merhamet ediyor, makamını yüceltiyor, melekleri de onun için istiğfar ediyor ve en yüce makama çıkması için duâ ediyor. Siz de ey müminler, ona olan salavatınızı çoğaltın⁽²⁰⁾.

Bu mütevazi çalışmamız, bütünüyle bu âyetin tefsiri mahiyetinde olduğu için bu bölümde, bu âyete göre ömürde bir defa salavatın farz olduğu konusunda ittifak aldığını belirtmekle yetiniyoruz.

SALAT ve SELÂM İLE İLGİLİ BAZI HADİSLER

İleriki satırlarda, salavat getirilecek yerleri anlatırken salat ve selâm ile ilgili hadislerden bahsedeceğiz. Burada bilhassa salavatın fazileti ile ilgili hadisleri zikredelim :

1 — “Bana cennette en yakınınız, üzerime en fazla salavat getireninizdir.” O halde (bilhassa) Cuma günü ve gecesi salavatınızı çoğaltın⁽²¹⁾.

(19) Rûhu'l-Beyân. C: 7, S: 228.

(20) Safvatu't-Tefâsîr. Cüz: 12, S: 71.

(21) Şâfiî, İbn Mâce, Et-Tâc. C: 1, S: 292.

2 — “İnsanların bana en yakını, bana en çok salavat getireni-
dir” (22).

3 — “Kim kabrimin yanında bana salat getirirse ben onu işi-
tirim. Kim uzakta bulunarak bana salat getirirse, o bana ulaştırı-
lır” (23).

4 — “Nebiye bir kez salavat getiren kimseye Allah melekleriyle beraber yetmiş kez salat eder” (24).

5 — “Kim Allah’a hoşnut olarak kavuşmak isterse, bana çok salat ve selâm getirsin” (25).

BAZI İSLÂM BÜYÜKLERİNİN SÖZLERİ

H. Ebubekir (r.anh), “Peygamber (s.a.s.) salat, soğuk suyun ateşi söndürmesi gibi günahları helak eder, söndürür. Peygamber (s.a.s.) selâm da Allah’ın selâmının karşılığıdır. Allah’ın selâmı ise, bin haseneden üstündür”, buyurmuştur (26).

Şehl Tüsteri (rh.a.), “Salavat, ibadetlerin en üstünüdür. Çünkü Allah onu baştan kendisi ve melekleri yaptıktan sonra müminlere emretmiştir. Diğer ibadetler ise böyle değildir. Yani Allah diğer ibadetleri kullarına emreder, fakat kendisi yapmaz”, demiştir (27).

İbn Ata (rh.a) de duânın rükünleri, sebepleri ve vakitleri olduğunu söylemiş, kabul edilme sebebinin de Peygamber (s.a.s.) salavat olduğunu ifade etmiştir (28).

İmam Şârâni ise Allah’ın peygamberine dünya ve âhîret hayatında sağlamış olduğu kolaylıklar, sâlat ve selâmı alışkanlık edinmiş kullarına da sağlayacağını söylemektedir (29).

(22) Tirmizî, İbn Hibbân, H. Basri Çantay. C: 3, S: 754.

(23) Beyhakî, H. Basri Çantay. C: 3, S: 755.

(24) Ahmed b. Hanbel, El-Uhûdu'l-Kübrâ. S: 347.

(26) Rûhu'l-Beyân. C: 7, S: 224.

(27) Rûhu'l-Beyân. C: 7, S: 224.

(25) Deylemî, Râmûzu'l-Ehâdis. Hadis No: 5274.

(28) Eş-Şifâ. C: 2, S: 635.

(29) Uhûdu'l-Kübrâ. S: 343.

SALÂT ve SELÂMIN FIKHİ HÜKMÜ

İslâm uleması yukarıdaki âyete göre Peygamber (s.a.s.) salat ve selâm getirmenin farz olduğunda müttefiktir. Bu konuda icma vardır⁽³⁰⁾. Fakat vaktinde ihtilaf edilmiştir.

İmam Malik'e göre zaman ve mekanla sınırlamaksızın ömürde bir defa salavat farzdır. İmam Şaffi'ye göre de her namazda ikinci oturuşta, tahiyattan sonra farzdır. Öyle ki ikinci oturuşta salavat okumayanın namazı geçerli değildir. Diğer imamlarımıza göre ise, her mecliste bir kere salavat okumak fazdır⁽³¹⁾. Yalnız İ. Ahmed b. Hanbel daha sonra İ. Şaffi'nin görüşüne kail olmuştur. İsmi'nin zikredildiği her yerde okumak farzdır, da denilmiştir. Bundan başka, salavat okumak bazı yerlerde vacip, bazı yerlerde müstehab, bazı yerlerde de mekruhtur. Bütün bu yerleri inşallah ayrı başlıklar halinde açıklayacağız.

SALAT ve SELÂMIN VACİB VEYA MÜSTEHAAB OLMASININ İHTİLAFLI OLDUĞU YERLER

1 — Her namazda, tahiyattan sonra. Yukarıda bundan bir nebze bahsetmiştik. Bu, Şaffi mezhebinde farzdır (Hanefi mezhebinin dışındaki diğer üç mezhebde farzla vacib arasında fark yoktur) ve namazın caiz olmasının şartıdır. İbn Kesir, Şaffi'nin bu görüşünün aksine icma olduğu şeklindeki görüşe karşı çıkmakta ve A. İbn. Hanbel'in de daha sonra bu görüşe sahip olduğunu nakletmektedir⁽³²⁾. Bu iki imam, "Peygamber (a.s.a.) salat getirmeyenin namazı yoktur", hadisini vücub mânâsında almışlardır.⁽³³⁾. Ruhu'l-Beyan

(30) Eş-Şifâ. C: 2, S: 627. Burada bu icmaya sadece Ebu Cafer Et-Tabari'nin muhalefet ettiğini de zikredelim. Şifâ'da Kâdi İyâz der ki: "Taberi bu âyetin salavat-ı şerife getirmenin mendub oluşuna hamledilmesi gerektiğini söylemiştir. Ancak bu konuda icma olduğu iddia edilmiştir. Belki de o bir defadan fazlası için böyle demiştir. Peygamberin peygamberliğine şahadet gibi salavatın da bir defası vaciptir. Bundan fazlası ise mendubtur". Eş-Şifâ. C: 2, S: 627. İbn Kesir de Şifâ'dan bu konudaki görüşü naklettikten sonra bu görüşün garib bir görüş olduğunu söylemektedir. İbn Kesir C: 12, S: 6590.

(31) Eş-Şifâ. C: 2, S: 627; Savî. C: 3, S: 637; Et-Tâc. C: 5, S: 143; H.B. Çantay. C:3, S: 753.

(32) İbn Kesir. C: 12, S: 6582-83.

(33) İbn Mâce, İbn Kesir. C: 12, S: 6583.

müellifi de A. İbn. Hanbel'e göre bunun namazın rükünlerinden biri olduğunu ve bu iki imama göre namazın olmayacağını söylemektedir. Yine İmam Azam ve İmam Malik indinde de sünnet olduğunu kaydetmiştir⁽³⁴⁾.

2 — Peygamber (s.a.s.)ın adı anılınca. Peygamber (s.a.s.), “**Yanımda benim adım anılıp da üzerine salavat getirmeyenin burnu sürtülsün**”⁽³⁵⁾, buyurmuştur. Şaffilerden Huleymi, Hanefilerden Tahavi, Malikilerden Lahmi ve Hanbelilerden İbn Batta bunun vacib olduğunu söylemişlerdir⁽³⁶⁾. Kişinin kendisinin anmasıyla yanında anılıp işitmesi müsavidir. Bazıları tekrar halinde bir defanın kifâyet edeceğini söyler. Fethu'r-Rahman'da şöyle denilmiştir: “**Hanefi mezhebindeki muhtar kavil, her zikredilişinde müstehab olmasıdır Fetva da buna göredir**”⁽³⁷⁾.

3 — Her mecliste. Bir defası vacib, gerisi müstehabtır⁽³⁸⁾. Peygamber (s.a.s.) “**Bir topluluk bir mecliste oturur da, Allah'ı zikretmezler, peygamberine salavat getirmezlerse, muhakak o topluluk onlar için bir hasret ve eksiklik olur. Allah dilerse onları bağışlar, dilerse azab eder**”⁽³⁹⁾, buyurmuştur. Bir mecliste, Peygamber (s.a.s.)ın adının her zikredilişinde salavat vacibtir, de denilmiştir.

4 — Her duânın başında ve sonunda⁽⁴⁰⁾. Peygamber (s.a.s.)ın, “**Her duânın başında, ortasında ve sonunda beni an**”, hadisine göre bu vacibtir⁽⁴¹⁾. İbn Kesir, “**Duâ, gökle yer arasında asılı kalır; peygamberine salavat getirinceye kadar ondan hiç bir kısım göğe yükseltilmez**”⁽⁴²⁾, hadisine göre de duânın sonunda Peygamber (s.a.s.) salavat getirmenin müstehab olduğunu söylemiştir⁽⁴³⁾.

5 — Camiye giriş ve çıkışta. İbn Kesir bunun vacib, Kadı İyaz ve İ. Hakkı Bursevi ise müstehab olduğunu söyler⁽⁴⁴⁾.

(34) Rûhu'l-Beyân. C: 7, S: 227.

(35) Tirmizî, İbn Kesir. C: 12, S: 6589.

(36) Muğni'l-Muhtâc. C: 1, S: 7; Rûhu'l-Beyân. C: 7, S: 227.

(37) Rûhu'l-Beyân. C: 7, S: 227.

(38) Muğni'l-Muhtâc. C: 1, S: 7; İbn Kesir. C: 12, S: 6590; Rûhu'l-Beyân. C: 7, S: 227.

(39) Tirmizî, İbn Kesir. C: 12, S: 6590.

(40) Muğni'l-Muhtâc. C: 1, S: 7; Rûhu'l-Beyân. C: 7, S: 227.

(41) Taberânî, Muğni'l-Muhtâc. C: 1, S: 7; Rûhu'l-Beyân. C: 7, S: 227.

(42) Tirmizî, İbn Kesir. C: 12, S: 6593.

(43) İbn Kesir. C: 12, S: 6593.

(44) Müslim, Tirmizî, İbn Kesir. C: 12, S: 6593; Şifâ. C: 2, S: 637; R. Beyân, C: 7, S: 230.

6 — Cenaze namazında, ikinci tekbirden sonra. Bu, İmam Azam ve İmam Malik'e göre sünnet, İmam Ahmed ve İmam Şafii'ye göre ise vacibtir⁽⁴⁵⁾.

7 — Her iki Cuma hutbesinde. Bunun hükmü cenaze namazındaki gibidir⁽⁴⁶⁾.

8 — İstiska (yağmur) namazından sonraki hutbede. Bu, İmam Şafii'ye göre vacibtir⁽⁴⁷⁾.

9 — Peygamber (s.a.s.)ın ismini andığı, işittiği veya yazdığı zaman; ezan esnâsında ve ezandan sonra. Şafii ve Hanbeli mezheplerinde vacib, Hanefi ve Maliki de müstehaptır⁽⁴⁸⁾. Peygamber (s.a.s). “Siz müezzini işittiğiniz zaman onun dediği gibi deyin, sonra bana salavat getirin. Çünkü kim benim üzerime bir salavat getirirse, Allah ona on salavat getirir. Sonra benim için Allah'tan vesileyi isteyin. O, cennette bir mertebedir, Allah'ın kullarından bir kulundan başkasına uygun düşmez. Ben o kul olmayı umarım. Kim benim için vesileyi isterse, şefaatom ona vacib olur”, buyurmuştur⁽⁴⁹⁾.

SALÂT ve SELÂMİN MÜSTEHAB OLDUĞU YERLER

1 — Kitaplarda, besmele ve hamdeleden sonra. Şifa'da, Kadı İyaz bunun ilk devirlerde olmadığını, Beni Haşim'in velâyeti zamanında ortaya çıktığını, ümmetin bunu kabul ettiğini ve itiraz edilmediğini kaydetmektedir⁽⁵⁰⁾.

2 — Kitabın sonunda. Kadı İyaz bunun delilinin, “Kim ismimi (yazdığı) bir kitapta zikrederse, ismim orada olduğu müddetçe melekler onun için istiğfar ederler”⁽⁵¹⁾, hadisi olduğunu kaydetmektedir.

(45) İbni Kesir, C: 12, S: 6592; Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 230.

(46) Aynı yerler.

(47) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 230.

(48) İbn Kesir, C: 12, S: 6594; Şifâ, C: 2, S: 636; Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 229.

(49) Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, İbn Kesir, C: 12, S: 6591.

(50) Şifâ, C: 2, S: 638; Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 232.

(51) Taberânî, Şifâ, C: 2, S: 639; Şifâ'nın dip notunda bu hadisin İbn Cevzî'nin Mevzûât'ında mevzu olarak kaydedildiği ve İbn Kesir'in de sahih dediği yazılıdır. Şifâ, Aynı yer.

3 — Cuma günü ve gecesi. Hadis-i şerifte buyuruldu ki : “Günlerinizin en değerlisi Cuma günüdür. O günde Âdem (a.s.) yaratılmış ve o günde ruhu kabz olunmuştur. Nefha o gündür, zelzele o gündür. O günde bana çokça salavat getirin. Çünkü sizin salavatınız bana ulaştırılır”⁽⁵⁾. Ashab dedi ki: “Ya Rasulallah, sen çürümüş olacaksın. Bizim salavatımız sana nasıl sunulur”. Buyurdu ki : “Allah, peygamberleri cesedlerini yemeyi, yere, haram kılmıştır”⁽⁵³⁾.

4 — Hz. Peygamber (s.a.s.)ın kabrini ziyarette ve bilhassa kabır ve minber arasında⁽⁵⁴⁾.

5 — İhramlının, telbiyesini bitirdikten sonra⁽⁵⁵⁾.

6 — Safa ile Merv'de ve Meş'ari'l-Haram'da⁽⁵⁶⁾.

7 — Haceru'l-Esved'e dokunduğu zaman⁽⁵⁷⁾.

8 — Mekke yolunda⁽⁵⁸⁾.

9 — Medine yolunda, Ravza-yı Mutahhara'yı ziyarette ve kabri rasule teveccühte⁽⁵⁹⁾.

10 — Kulak çınlaması zamanı, Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur : “Sizden birinizin kulağı çınladığı zaman beni zikretsin, üzerine, salavat getirsin ve şöyle desin : “Zekerallahu bihayrin men zekereni” (Beni ananı Allah da hayırla ansın)”⁽⁶⁰⁾.

11 — Abdestin başın ve sonunda⁽⁶¹⁾.

12 — Sabah akşam onar kere. Bunu, İ. Hakkı Bursevi Ruhul-Beyan'da zikretmektedir⁽⁶²⁾.

(52) Şifâ, Aynı yer.

(53) Ebû Dâvûd, Nesâî, İbn Mâce, İbn Kesîr, C: 12, S: 6594.

(54) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 231; İbn Kesîr, C: 12, S: 6594.

(55) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 231; İbn Kesîr, C: 12, S: 6596.

(56) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 231.

(57) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 231.

(58) Rûhu'l-Beyân, Aynı yer.

(59) Rûhu'l-Beyân, Aynı yer.

(60) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 232, İbn Hibban'ın Sahîh'inde; İbn Kesîr, C: 12, S: 6597; İbn Kesîr, bu hadisin isnadının garib olduğunu söylemiştir. Bknz. Aynı yer.

(61) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 230.

(62) Aynı yer.

13 — Kur'ân hatminden sonra, Bu duanın kabul edilme yerlerinden biridir⁽⁶³⁾.

14 — Zikirle iştigalden önce⁽⁶⁴⁾.

15 — Her hayırlı işten önce ve sonra⁽⁶⁵⁾.

16 — Şaban ayının günlerinde ve gecelerinde. R. Beyan'da, Peygamber (s.a.s.)'in bu ayı kendisine izafe etmesinin sebebinin, ümmetinin, üzerine çok çok salavat getirmesi için olduğu, dolayısıyla bu ayda salavatın müstehab sayılması gerektiği kaydedilmiştir⁽⁶⁶⁾.

17 — Sıkıntı ânında⁽⁶⁷⁾. Peygamber (s.a.s.)'a getirilecek salavatın kişinin sıkıntıdan kurtulmasına vesile olacağı umulur.

18 — Hadis dersinin başında ve sonunda⁽⁶⁸⁾. Peygamber (s.a.s.)'a salavatın, her şeyden önce, onun mübarek sözlerini okurken getirilmesi gerektiği âşikârdır.

19 — Allah'tan af ve mağfiret istendiği anda⁽⁶⁹⁾. Allah'ın salavat vasıtası ile kulunu mağfiret edeceği kuvvetle umulur.

20 — Çarşıya girildiği anda⁽⁷⁰⁾. Çarşıdaki dünyevi ticaretinin yanında, Peygamber (s.a.s.)'a getireceği salavat, kişi için uhrevi ticaret olur.

21 — Uykudan önce ve sonra⁽⁷¹⁾.

22 — Yemekten önce ve sonra, bismelenin akabinde⁽⁷²⁾.

23 — Unuttuğunu hatırlamak istediği anda⁽⁷³⁾.

24 — Bir meclisten kalktığı anda⁽⁷⁴⁾.

25 — Nikah hutbesinde⁽⁷⁵⁾.

(63) Aynı yer.

(64) Aynı yer.

(65) Aynı yer.

(66) Aynı yer.

(67) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 231.

(68) Aynı yer.

(69) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 232.

(70) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 232.

(71) Aynı yer.

(72) Aynı yer.

(73) Aynı yer.

(74) Aynı yer.

(75) Aynı yer.

SALÂT VE SELÂMIN MEKRUH OLDUĞU YERLER

1 — Kurban keserken. Hanefi ve Maliki mezheplerine göre mekruhtur. Şafii mezhebinde ise sünnettir⁽⁷⁶⁾. İbn Kesir ,cumhurun bu konuda Şafii'ye muhalefet ettiğini söyler⁽⁷⁷⁾.

2 — Taaccüb, hayret ve şaşkınlık anında. Hanefi, Şafii ve Maliki mezheplerinin hepsinde mekruhtur⁽⁷⁸⁾. Taaccüb ânında “Sübhanallah” denileceği bilinmektedir.

3 — Aksırmadan sonra, Şifa kitabı, bunun Maliki mezhebinde mekruh olduğunu zikrediyor⁽⁷⁹⁾. Hanefi ulemasında meşhur İ. H. Bursevi ise, bazılarının bunu iyi gördüklerini, fakat Şir'a kitabı ve serhinin de söylediği gibi, çoğunluğun mekruh kabul ettiğini zikretmektedir⁽⁸⁰⁾. Aksırıldığı zaman de “El-hamdu lillah” denileceği bilinmektedir.

SALAT ve SELÂMIN FAYDA ve HİKMETLERİ

Salat ve selâm gibi en üstün ibadetlerden biri olan bir ibadetin, elbette sayısız faydaları ve hikmetleri olacaktır. Bunlardan bazılarını zikrediyoruz :

1 — Salavat eden kimsenin salavatının faydası, —Peygamber (s.a.s.) bundan faydalanmakla beraber— kendisine döner. Çünkü Allah'a yakın olmanın sınırı yoktur. Peygamber (s.a.s) da her an Allah'a yaklaşmaya devam etmektedir. Salavat da bunun vesilelerinden birisidir. Beycuri'nin kavli budur⁽⁸¹⁾. Salavat getiren ise, Peygamber (s.a.s.)'in, “Kim bir müslüman kardeşinin arkasından dua ederse, bir melek te. ‘Senin için de aynısı olsun’, diye ona dua eder”, hadisinin mazharı olmaktadır. Çünkü bir müslüman, herhangi bir müslüman kardeşinin arkasından bile duâ ettiğinde aynı duâyaya kendisi mazhar olursa, peygamber (s.a.s.)'in arkasından ona salavat getirenin salavattaki duâyaya mazhar olacağı da açıktır. M. Arabi'nin kavli de budur⁽⁸²⁾.

(76) Şifâ, C: 2, S: 636; Rûhu'l-Beyân C: 7, S: 232.

(77) İbn Kesir, C: 12, S: 6596.

(78) Şifâ, C: 2, S: 636; Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 232.

(79) Şifâ. C: 2, S: 636.

(80) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 232.

(81) Beycürî, S: 8.

(82) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 222.

2 — Salavat eden kimseye (bilhassa ezandan sonra) öncelikle Peygamber (s.a.s.)'in şefaati vardır. Yukarıda geçtiği üzere Peygamber (s.a.s), ezandan sonra üzerine salavat getirip kendisi için vesile makamını isteyene şefaatinin vacib olduğunu söylemektedir⁽⁸³⁾.

3 — Salavat getiren için dünyada mânen, cennette de bizzat Peygamber (s.a.s.)'a yakınlık vardır. Peygamber (s.a.s.), cennette kendisine en yakın olan kimsenin, üzerine en fazla salavat getiren kimse olduğunu açıklamaktadır⁽⁸⁴⁾.

4 — Kişi salavat getirmek ile Allah'ın rahmetine mazhar olur. Çünkü bir rivayete göre Peygamber (s.a.s.)'a salat ve selâm eden kimseye Allah'ın on rahmet ettiği⁽⁸⁵⁾, diğer bir rivayete göre de yetmiş rahmet ettiği bildirilmiştir⁽⁸⁶⁾.

5 — Diğer bir hadiste bildirildiği üzere⁽⁸⁷⁾, salavat eden Allah'a hoşnut olarak kavuşur.

6 — Salavat vasıtası ile duâlar kabul olur. Hadiste de buyrulduğu üzere duâ gökte asılı kalır, ancak salavat ile yükselir⁽⁸⁸⁾.

7 — Salavatın vacib olduğu yerler de salavat getirmek ibadetlerin kabulüne, müstehab olduğu yerlerde de sevab ve feyzin atmasına sebeptir.

8 — Salavatta, Peygamber (s.a.s.)'in en üstün insan olduğuna ve bizim de böyle birisinin ümmeti olduğumuza şükür vardır⁽⁸⁹⁾.

9 — Salavat ile Peygamber (s.a.s.)'in derecesi ve ona bağlı olarak da ümmetinin derecesi yükselir. Çünkü tâbiin mertebesi, matbu'un mertebesine tabi'dir⁽⁹⁰⁾.

10 — Salavatta, Peygamber (s.a.s.)'a olan muhabbetin ispatı vardır⁽⁹¹⁾. Çünkü seven sevdiğinin adını daima anar.

(83) Bknz. Salavatın vacib veya müstehab olduğu yerler ve 54 No.lu dipnot.

(84) Bknz. Salat ve selâm ile ilgili hadisler ve 22-23 No.lu dipnotlar.

(85) Ahmed b. Hanbel, İbn Kesir, C: 12, S: 6587.

(86) Ahmed b. Hanbel, Uhûdu'l-Kübrâ, S: 347.

(87) Deylemî, Râmûzu'l-Ehâdis, Hadis No : 5274.

(88) Müslim, Tirmizî, İbn Kesir, C: 12, S: 6593.

(89) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 223.

(90) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 224.

(91) Aynı yer.

11 — Salat ve selâmın İbrahim (a.s.)'in salavatına benzemesindeki hikmet düşünülürken, bunda, Peygamber (s.a.s.) için bir noksanlık var gibi bir soru hatıra gelebilir. Çünkü belağat ilminde göre teşbihte, kendisine benzetilen, benzeyenden daha üstün olmalıdır. Salavatta Hz. Peygamber (s.a.s.) benziyen, Hz. İbrahim (a.s.) da kendisine benzetilen olduğuna göre; Hz. İbrahim, Hz. Peygamberden daha mı büyüktür ki, Peygamber (s.a.s.) ona benzetilmiştir? İ. Hakkı Bursevi, Dıyâu'l-Ma'nevî'den naklen bunun sebebini şöyle izah etmektedir : "Buradaki benzeme, salatın aslı cihetindedir. Üzerine salat okunanın cihetinden değildir. Şünkü Peygamber (s.a.s.) İbrahim (a.s.)'dan üstündür. Bunun manası şudur : "Allah'ım, İbrahim'e senin yanındaki fazlı ve şerefi miktarınca salat ettiğin gibi, efendimiz Muhammed'e de senin katındaki fazlı ve şerefi miktarınca salat et!. Yoksa Peygamber (s.a.s.)'ı onun derecesine çıkar gibi bir mana katiyyen söz konusu değildir. Çünkü Peygamber (s.a.s.) zaten ittifakla ondan üstündür". Bursevi bu noktadaki izahını daha epey uzatmıştır. Biz bu kadarını kafi gördük. İstenirse oraya müracaat edilsin⁽⁹²⁾.

12 — Sabah ve akşam namazlarından sonra yüzer defa salavat okuyanın otuzu dünyada, yetmiş ahirette olmak üzere yüz ihtiyacının görüleceği zikredilmektedir⁽⁹³⁾.

13 — Yine bir hadiste Cuma günü seksen salavat okuyanın seksen yıllık küçük günahlarının bağışlanacağı, her gün beşyüz salavat okuyanın ise ebediyyen fakirlik yüzü görmeyeceği rivayet olunmaktadır⁽⁹⁴⁾.

14 — Yine salavatın başka bir faydası olarak, Cuma gecesi üçbin salavat okuyanın rüyasında Peygamber (s.a.s.)'ı göreceği, bunu Ali b. Hüseyin'in Reşahat kitabında zikrettiğini İsmail H. Bursevi nakletmektedir⁽⁹⁵⁾.

(92) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 225-226; Rûhu'l-Beyân'da zikredildiğine göre İbrahim A.S. peygamber A.S.'in Allah katındaki şeref ve üstünlüğünü görünce kendi zikrinin peygamber A.S.'in ve ümmetinin lisanı üzere zikredilmesini Allah'tan arzu etmiş, bunun üzerine salavatta peygamber A.S. ile beraber onun adının da okunması sünnet olmuştur. S: 226.

(93) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 230.

(94) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 231.

(95) Aynı yer.

15 — Salavatı sıkıntı ânında okuyan sıkıntıdan kurtulur, af ve mağfiret istediği anda okuyan mağfirete kavuşur.

16 — Peygamber (s.a.s.)'ın bir hadisinde buyurulduğu üzere, hatırlayamadığı bir şeyi hatırlamak üzere salavat okuyan o şeyi hatırlar⁽⁹⁶⁾.

17 — Salat ve selâm okuyan kimse nifaktan kurtulur. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur : **“Bana yüz kere salavat okuyanın iki gözü arasına nifaktan berîdir, cehennem azabından uzaktır, yazılacağı gibi, Allah onu kıyamet gününde şehitlerle beraber haşreder”**⁽⁹⁷⁾.

18 — Salat ve sâlam okuyan aynı zamanda Allah'ı da zikretmiş olur. Gerçekten de salavat getiren, **“Allahumme”** veya **“Sallallahu”** lafızları ile Allah'ı da zikrediyor⁽⁹⁸⁾.

19 — Peygamber (s.a.s.)'a namazda da salavat okumaya gelince.. İnsanların hevâ ve hevesleri onları batın yoluyla da olsa itiraz sevk eder. Namazda gizlice Peygamber (s.a.s.)'a salat ve selâm okumakla sanki ona, batın yoluyla emir ve nehiyelerine bir itirazımız olmadığını ifade etmiş oluyoruz İmam Şa'rani, M. Arabi'den böyle nakletmiştir⁽⁹⁹⁾.

20 — Yine İmam Şârâni'nin bir izahına göre salavatın bir faydası da şudur : Şa'rani bazı ulemanın Peygamber (s.a.s.)'a çok çok salat ve selâm getirmekle yakaza halinde kendisini gördüklerini; mesela, Ş. Ahmed ez-Zevavi'nin bir sene müddetle gece ve gündüz seksen bin, Ş. Nureddin eş-Şuni'nin de uzun müddet otuz bin salavat okumak suretiyle Peygamber (s.a.s.) ile yakazada görüştiklerini kendisine anlattıklarını nakletmektedir⁽¹⁰⁰⁾.

21 — Mansur Ali Nasıf da, meşhur ve muteber **“Tâc”**ın şerhinde, Ş. Süleyman Cezuli'nin salavatlari toplayan Delailu'l-Hayrât kitabını hazırlamasının sebebi ile ilgili şöyle bir kıssa nakletmekte ve salat ve selâmın fayda ve hikmetine işaret etmektedir : Bazı İslâm beldelerinde susuzluk olmuş, kuyulardan sular çekilmiş, herkesin âciz kaldığı bir sırada bir kadın bir kuyunun başına gelip bir

(96) İbn Sünnî, Râmûzu'l-Ehâdis. Hadis No : 4966.

(97) Taberânî, Uhûdu'l-Kübrâ, S: 347.

(98) Abdullah Arıĝ, Allah'ı Niçin Anıyoruz? S: 393-394.

(99) İmam Şa'rânî, El-Yevâkıt Ve'l-Cevâhîr, C: 2, S: 51.

(100) Uhûdu'l-Kübrâ, S: 43-343.

şeyler okuduktan ve Allah'a duâ ettikten sonra kuyunun suyu çoğalmış ve insanlar su ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Süleyman Cezuli, kadından bu mertebeye çıkmasının sebebinin Peygamber (s.a.s.)'a bol bol salavat getirmek olduğunu öğrenince bütün salavat lafızlarını toplayıp bu kitabı meydana getirmiştir⁽¹⁰¹⁾.

Ve'l-hasıl, salat ve selâmın dünya ve ahirette kişiye sağladığı çok çeşitli faydaları ve sayısız hikmetleri olduğu açıktır. Biz bu kadarı ile iktifa ediyoruz.

SALÂT ve SELÂM OKUMAYANLARIN YERİLMESİ

Bu bölümde de Peygamber (s.a.s.)'in kendisine salavat getirmeyenleri yermesine ve kınanmasına dair hadisler zikredeceğiz. Bu kısımda Kadı İyâz'ın Şifâ'sından faydalanacağız.

1 — “Burnu sürtülsün o adamın ki, yanında zikredilirim de, bana salavat okumaz. Yine burnu sürtülsün ki, Ramazan ayına girer çıkar da mağfiret olunmaz, yine burnu sürtülsün ki, anne babası yanında ihtiyarlar da onu ennete sokamazlar”⁽¹⁰²⁾.

2 — “Peygamber (s.a.s.) minbere çıktı ve amin dedi, sonra yine (bir basamak daha çıktı ve amin dedi) sonra yine çıktı ve amin dedi. Muaz (r.a.) bu durumu sordu. Peygamber (s.a.s.)'da şöyle buyurdu: Cebrail (a.s.) bana geldi ve dedi ki : Ya Muhammed, kim adını zikreder de üzerine salavat getirmez ve ölürse cehenneme girsin. Allah onu (rahmetinden) uzaklaştırmıştır. Sen de (bu duâya) âmin de! Ben de amin dedim”⁽¹⁰³⁾.

3 — “Cimri, yanında ismim zikredilip de bana salavat getirmeyen kimsedir”⁽¹⁰⁴⁾.

4 — “Üzerime salavat getirmeyi unutan, cennet yolunu da unuttur”⁽¹⁰⁵⁾. “Yanında zikredildiğim halde üzerime salavat getirmeyen, cennet yolunu bulmakta hataya düşürülür (ve cehenneme girer)”⁽¹⁰⁶⁾.

(101) Tâc, C: 5, S: 146, Şerh: 4.

(102) Müslim, Tirmizî, Şifâ, C: 2, S: 654.

(103) Hakim, Şifâ, Aynı yer.

(104) Tirmizî, Nesâî, Beyhakî, Aynı yer.

(105) Beyhakî, Şifâ, C: 2, S: 655.

(106) Beyhakî, Taberânî, Şifâ, Aynı yer.

5 — “Hangi kavim bir mecliste oturur ve Peygamber (s.a.s.)’ın üzerine salavat okumadan kalkarsa, Allah’tan üzerlerine bir günah, hata ve hasret olur. İsterse onları affeder, isterse azab eder”⁽¹⁰⁷⁾. “Bir kavim bir mecliste oturup da Peygamber (s.a.s.)’a salat okumadan kalkarsa, bu kavim ancak bir leş kokusunun üzerinden kalkmış olur”⁽¹⁰⁸⁾.

6 — “Bir adamın yanında anılıp üzerime salavat getirmemesi (bana) cefa ve eziyettir”⁽¹⁰⁹⁾.

EN FAZİLETLİ SALAT ve SELÂM LAFZI

Peygamber (s.a.s.)’a getirilecek salavatın muhtelif şekilleri, metinleri ve dayandıkları rivayetler vardır. Bizzat Peygamber (s.a.s.)’ın, kendisine hangi şekilde salavat okumaları gerektiğini soran ashabına, namazda son oturuşta tahiyattan sonra okuduğumuz salavat-ı şerifeye uygun salavat lafızlarını tavsiye ettiği bilinmektedir⁽¹¹⁰⁾.

Allame Savi de belli bir lafız ve ibare tayin etmeksizin, en faziletli salavatın, salat ve selâmın birlikte cem edilerek, ahl ve ashabın da zikredildiği salavat olduğunu söylemektedir⁽¹¹¹⁾.

Bunun yanında, kaynaklarımızda en efdal olarak tavsiye edilen bazı salavat lafızları da yazılıdır. Bunlardan bazılarını nakledelim :

İbn Abidin, en efdal salavat lafzının Merzuki’nin söylediği şu ibare olduğunu nakleder : “Allahumme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed”⁽¹¹²⁾.

Son devir ulemasından Hacı Osman Akfırat ise, Delailü'l-Hayrat kitabının toplanmasına ait, Tac Şerhi’nden naklettiğimiz rivâyetten başka bir rivâyeti anlatırken en faziletli salavat lafzına ait bir ibare nakletmektedir. Buna göre, S. Cezûlî karısının her gece gaib olduğunu görünce nereye gittiğini sormuş, karısı Medine’ye Peygamber (s.a.s.)’ı ziyarete gittiğini söylemiştir. Buna hangi amelle

(107) Ebû Dâvûd, Tirmizî, Hâkim, Şifâ, Aynı yer.

(108) Beyhakî, Ebû Dâvûd, Nesâî, Şifâ, Aynı yer.

(109) Abdu'r-Rezzâk, Şifâ, C: 2, S: 656.

(110) Tâc, C: 5, S: 143-44-45.

(111) Sâvî Hâşiyesi. C: 3, S: 287.

(112) İbn Âbiûn, C: 1, S: 13.

ulaştığını sorunca, devam ettiği bir salavatla olduğu cevabını vermiştir. Karısı bu salavatı öğretmeye izinli olmadığını söyleyince de, bütün salavat lafızlarını bir kitapta toplamış ve kitabını karısına okumuş, aşağıdaki salavata gelince kadın kendini tutamayarak gülmüştür. Cezuli, karısının tavrı ve işaretlerinden adı geçen salavatın bu olduğunu anlamıştır. H. Osman mezkur salavatın şu olduğunu söylemektedir : “Allahuma salli ala rûhi seyyidinâ Muhammedin fi'l-ervâh, Allahumme salli ala cesedi seyyidinâ Muhammedin fi'l-ecsâd, Allahumme salli alâ kabri seyyidinâ Muhammedin fi'l-kubûr. Allahumme eblîğ rûhâ seyyidinâ Muhammedin minnî tehayyeten ve selâmâ”⁽¹¹³⁾.

Merhum Hasan Basri Çantay ise, en faziletli salat ve selâm lafzı olarak Sivas mebusu Mustafa Takiy Efendi'nin kendisine tavsiye ettiği bir ibare nakletmektedir : “Allahumme salli ve sellim ve barik ala seyyidina Muhammedin bi adedi ilmik”. Buradaki 'barik' lafzını Hasan Basri'nin kendisi ilave etmiştir⁽¹¹⁴⁾.

Salavat lafızları elbette bunlardan ibaret değildir. Biz en faziletlerini tesbit etmeye çalıştık. Daha bir çok salavat lafızları vardır. İ. Hakkı Bursevi, dört bin veya Hamevi'den rivayet olunduğuna göre on iki bin çeşit olduğunu söylemiş ve bunlardan bazılarını hassaları ile beraber kaydetmiştir. Geniş bilgi için Ruhu'l-Beyan'a bakılmalıdır⁽¹¹⁵⁾. Ayrıca bütün salavat lafızlarını öğrenmek için mezkur Delâilu'l-Hayrât adlı esere müracaat lazımdır.

SALAT ve SELÂMIN MİKTARI

Peygamber (s.a.s.)'ın bazı hadislerinde, salat ve selâm için belirli miktar sayı tayin ettiğini görüyoruz. Salavatın fayda ve hikmetleri kısmında naklettiğimiz gibi, Peygamber (s.a.s.) Cuma günü seksen salavat okuyanın seksen yıllık günahlarının bağışlanacağını, her gün beşyüz salavat okuyanın ise ebediyyen fakirlik yüzü görmeyeceğini söylemektedir⁽¹¹⁶⁾. Yine, kendisine bir salavat edene Allah'ın yüz salavat ettiğini, yüz salavat getirenin ise alnına nifaktan beri olduğu yazılacağını ve ahirette şehitlere dahil edileceğini bildirmektedir⁽¹¹⁷⁾.

(113) H. Osman Akfırat, İlâhi Emirler. S: 115.

(114) H. Basri Çantay, C: 2, S: 755.

(115) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 233-237.

(116) Bknz. 102 No.lu dipnot.

(117) Taberânî, Uhûdu'l-Kübrâ, S: 347.

Görüldüğü gibi, bütün bu hadislerde miktar tayini vardır. Peygamber (s.a.s.) ümmetinin kendisine bol bol salavat getirmelerini ve bilhassa Cuma günü ve gecesi salavatlarını çoğaltmalarını istemekte, o gün amellerin kendisine ulaştığını haber vermektedir⁽¹¹⁸⁾.

Bizim üzerinde duracağımız, bu çokluğun belirlenmesidir. Ne kadar salat ve selâm getirilirse çok olur, ne kadar az olur? Bunu belirtmeye çalışacağız.

Tac Şerhi'nde, çoğun en azının gündüz üçyüz ve gece üçyüz olduğu söylenmektedir⁽¹¹⁹⁾. Bu miktar bin, onbin, ellibin olabilir. Nitekim İmam Şârâni'nin, Ahmed ez-Zevavi'nin bir sene müddetle gece ve gündüz elli bin, Nureddin eş-Şuni'nin ise uzun müddet otuz bin salat ve selâm okumakta Peygamber (s.a.s.)'ı yakaza yani uyanık halinde gördüklerini kendisine anlattıklarını nakletmiştik⁽¹²⁰⁾. Tabi bu miktar çoğun çoğudur.

H. Osman Akfırat ise, doksana kadar salat ve selâmın az olduğunu, yüz tane ile çok okunan zümreye dahil olunacağını söylemektedir⁽¹²¹⁾.

İmam Şarani de, sabah ve akşam salavatı yüzden on bine çıkarmakla, bu davranışın en faziletli ameller arasına gireceğini kaydetmektedir⁽¹²²⁾.

Miktar belirten bütün bu rivayetleri değerlendirdiğimiz zaman Tac Şerhi'ndeki rivayeti orta yol olarak görüyoruz. Demek ki buna göre bir insanın Peygamber (s.a.s.) üzerine çok salavat getiriyor kabul edilmesi için gece ve gündüz en az üçyüzer salat ve selâm okuması gerekir.

SALÂT ve SELÂM İLE İLGİLİ DİĞER MESELELER

Kaynaklarımızda salat ve selâma taalluk eden birtakım meseleler daha kayıtlıdır. Biz bunlardan tesbit edebildiklerimizi burada zikretmek istiyoruz. Her bir meseleyi ayrı başlıklar halinde vereceğiz.

1 — Salat ve Selâmın Arasını Ayırmak : Peygamber (s.a.s) sadece salat veya sadece selâm okumak İmam Nevevi'ye göre mek-

(118) Ebû Dâvûd, Nesâî, İbn Mâce, Tac, C: 1, S: 291-292.

(119) Tac, C: 1, S: 291, Şerh: 4.

(120) Bknz. 107 No.lu dipnot. Uhûdu'l-Kübrâ, S: 43.

(121) İlahi Emirler. S: 112.

(122) Uhûdu'l-Kübrâ. S: 342.

ruhtur⁽¹²³⁾. Bunun sebebi, âyetteki “Sallû aleyhi ve sellimû” lafzının kullanılmasıdır. Bu durum müteahhirin ulemasına göre mekruh değildir. Mütekaddimin ulemasına göre ise sadece hilâf-ı evlâdır⁽¹²⁴⁾.

İbn Cevzi bu konuda şöyle demektedir : “Salat ve selâmı bir araya getirmek evladır. Eğer bir tanesi üzerine iktisar edilirse kerahatsiz olarak caizdir⁽¹²⁵⁾. Selef ve haleften bir cemaat da bu görüştedir. Müslim ve Şâtıbi bunlardandır⁽¹²⁶⁾.”

İbn Âbidin de bunun mekruh olmadığı görüşündedir⁽¹²⁷⁾. Yine İbn Âbidin bu ihtilafın Peygamber (s.a.s.) hakkında olduğunu, diğer peygamberler hakkında böyle bir ihtilafın olmadığını söylemektedir⁽¹²⁸⁾.

Allame İbn Emiru'l-Hac da bunun kerahatine karşı çıkmakta ve delil olarak Nesai'deki “Sallallahu ale'n-nebi” hadisi ile “Ve selâmum ale'l-mürselîn” ve “Ve selâmum ale'l-lezine's-tafâ” âyetlerindeki salat ve selâm lafızlarının münferid kullanılmalarını göstermektedir. Bu konudaki kerahate karşı çıkanlardan bir de Aliyyu'l-Kari'dir⁽¹²⁹⁾.

2 — Salavattaki Peygamber (s.a.s.)ın İsmi ile Âli'nin arasını alâ Lafzı İle Ayırmak : Şia, salat ve selâmdaki Muhammed (s.a.s.) lafzından sonra âli arasına alâ lafzının getirilmesini caiz görmekte ve bu konuda şöyle bir hadis rivayet etmektedir : “Kim benimle âlim arasını alâ ile ayırırsa şefaata ulaşamaz” Ehl-i sünnet bu konuda Şia'yı reddetmekte ve bu hadisin mevzu olduğunu söylemektedir. Ayrıca, hadis sahih olsa bile, buradaki lafzın alâ değil ÂL, yani Hz. Aliyyu'l-Murteza olduğunu söylemektedir. Bilindiği gibi arapçada —Ali— ile —alâ—nın yazılışı aynıdır. Yani bu hadisin sahih olduğunu kabul etsek bile aslında hadisin mânâsı, “Kim benimle âlim arasını Âli ayırırsa şefaata ulaşamaz”, demektir. Yoksa salavatta, Peygamber (s.a.s.)ın adından sonra ve âlimden önce alâ lafzının yazılıp söylenmesine engel değildir⁽¹³⁰⁾.

(123) En-Nihâye, S: 5; Tuhfetu'l-Avâmil, S: 8.

(124) Beycûri, S: 7.

(125) Aynı yer.

(126) Aynı yer.

(127) İbn Âbidin, C: 1, S: 13.

(128) Aynı yer.

(129) Aynı yer.

(130) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 221-222. Hâşiyetu Molla Câmi, S: 1.

3 — Peygamber (s.a.s.)dan başkasına salat okumak : İbn Kesir, hadislerde geçtiği üzere Peygamber (s.a.s.) ile beraber âline, eşlerine, soyuna salat etmenin caiz olduğu konusunda icma olduğunu, fakat yalnız başına peygamberlerden başkasına salavatın ihtilafli olduğunu zikretmektedir⁽¹³¹⁾. Şir'atu'l-İslâm Şarihi Seyyid Alizade de Peygamber (s.a.s.)dan başka peygamberlere ve meleklerle de yalnız başına salat edilebileceği konusunda icma olduğunu, fakat bunlardan başkalarına yalnız başına salavatın ihtilafli olduğunu kaydetmektedir⁽¹³²⁾.

Kadı İyaz ise, İslâm'ın ilk devirlerinde böyle bir meselenin olmadığını, bunu Şii ve Rafizilerin çıkardığını söylüyor⁽¹³³⁾. İ. Hakkı Bursevî de, Peygamber (s.a.s.)a tebeyyet yoluyla "Allahumme salli alâ Muhammedin ve alâ alihi" kavlinde olduğu gibi, Peygamber (s.a.s.) ile beraber başkasına, meselâ âline salavatın caiz olduğunu, fakat yalnız başına salavatın ise tenzihen mekruh olduğunu kaydeder⁽¹³⁴⁾. Ramazan Efendi de, Şerhu'l-Akaid Haşiyesi'nde bunun ancak tebeyyet yoluyla caiz olduğunu söylüyor⁽¹³⁵⁾.

İbn Kesir, İmam Nevevi'ninde bunun tenzihen mekruh olduğunu söylediğini kaydetmektedir⁽¹³⁶⁾. Seyyid Alizade ise, haram diyenlerin de, mekruh diyenlerin de bulunduğunu söylemektedir⁽¹³⁷⁾.

Burada; Seyyid Alizade, salat duâ olduğuna göre, Peygamber (s.a.s.)dan başkasına müstakil olarak duâ caiz değil midir ki, salat da caiz olmasın, şeklindeki bir soruya, bu meselenin icthadi değil tevkifi bir mesele olduğunu ve seleften caiz olduğuna dair bir görüş nakledilmediğini söyleyerek cevap veriyor⁽¹³⁸⁾. Yine Peygamber (s.a.s.)ın, "Allahumme salli alâ Ebî Evfâ (Allah'ım, Ebi Evfâ'nın âline salat et)" hadisinde Peygamber (s.a.s.)dan başkası üzerine bizzat Peygamber (s.a.s.)ın salat ettiği ve bunun da caiz olmasının delili olduğu şeklindeki soruya da, bunun Peygamber (s.a.s.) a has olduğu ve seleften böyle bir şeyin nakledilmemesinin, Peygamber (s.a.s.)a has oluşunu gösterdiğini, dolayısıyla caiz olmadığı

(131) İbn Kesir, C: 12, S: 6597.

(132) Şerhu Şir'atu'l-İslâm. S: 158

(133) Şifâ, C. 2, S: 664.

(134) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 228.

(135) Ramazan Efendi, S: 6.

(136) İbn Kesir, C: 12, S: 6598.

(137) Şerhu Şir'ati'l-İslâm, S: 158.

(138) Aynı yer.

şeklinde cevaplamaktadır⁽¹³⁹⁾. İbn Kesir de, buna cevaz verenlerin bu hadis ve âyetteki, “Onların mallarından sadaka al ki, bununla onları temizlemiş olasın ve onlara duâ et, senin duân şüphesiz ki onlar için bir sükunettir”, âyetine dayandıklarını söylüyor⁽¹⁴⁰⁾.

Selâm için de aynı şey geçerlidir. Yani yalnız başına peygamberlerden başkası için söylenemez. Meselâ Ali (a.s.) veya Ebubekir (s.a.v.) denmez. Muhammed Azze ve celle denmediği gibi. Halbuki Peygamber (s.a.s.) hem aziz, hem de celildir Ancak bu Allah’a has kılınmıştır. Sahabe için ise (r.a.) kullanılır⁽¹⁴¹⁾. Diğer ulema için Rh. Aleyh kullanılır. Aynı şey evliya için de kullanılır. Evliya olarak meşhur olmuş kişiler için K.S.A. da denilir. Hızır, Lokman gibi peygamberlikleri olmayanlar için de salat ve selâm edilir. Yani Lokman A.S. veya Hızır A.S. denir⁽¹⁴²⁾.

Demek ki, peygamberlerden başkaları için salat ve selâm tenzihen mekruhtur. Peygamberlere ise caizdir. Burada, teberrüken şu iki hadisi zikrederek bu bahsi bitirmek istiyoruz :

“Beni hatırladığınızda diğer peygamberlere de salat ve selâm getirin. Çünkü onlar da benim gibi peygamber olarak gönderilmişlerdir”⁽¹⁴³⁾.

“Musa’ya da salat ve selâmı çoğaltın. Çünkü hiç bir peygamber ümmetimi onun kadar (düşünüp) acımamıştır”⁽¹⁴⁴⁾.

4 — Salat ve selâm okurken abdestin ve huzur-u kalbin gerekmediğini : İ. Şarani bunun şart olmamakla beraber gerekli olduğunu söylüyor⁽¹⁴⁵⁾. İ.H. Bursevî de bunun salavatın âdâbından olduğunu, aynı zamanda gafletini kovması, kalbini hazır etmesi ve niyetini Allah’ın rızası ve peygamberin şefaati kazanması konusunda düzeltmesi gerektiğini söylüyor⁽¹⁴⁶⁾.

5 — Salat ve selâmın yazılışını kısaltmak : Ruhu’l-Beyan, salat ve selâmın eski harflerle A.M. veya SA’AM şeklinde kısaltmanın mekruh olduğunu söylüyor, fakat tahrimi mi tenzihi mi olduğu-

(139) Şerhu Şir’ati’l-İslâm. S: 158-159

(140) İbn Kesir, C: 12, S: 6598.

(141) Rûhu’l-Beyân, C: 7, S: 228; Şerhu Şir’ati’l-İslâm, S: 158; İbn Kesir, C: 12, S: 6598.

(142) Şerhu Şir’ati’l-İslâm, S: 158.

(143) İbn Asâkir, Râmûzu’l-Ehâdis, Hadis No : 3813.

(144) İbn Asâkir, Râmûzu’l-Ehâdis, Hadis No: 1118.

(145) Uhûdu’l-Kübrâ, S: 342.

(146) Rûhu’l-Beyân, C: 7, S: 232-233.

nu açıklamıyor⁽¹⁴⁷⁾. Anlaşılan tenzihi olmasıdır. Buna göre bizim A.S. şeklindeki kısaltmamız da mekruh olmaktadır.

6 — Salavattan Allah'ın isimlerinden ALLAH lafzının. Peygamber A.S.ın isimlerinden de MUHAMMED lafzının ihtiyar edilmesi : Salavatta, "Ya rabbi, ya Rahman" veya başka bir şekilde değil de, "Allarumme" veya "Sallallahu" şeklinde Allah lafzını; aynı şekilde "Ahmed Mahmud, Hamid" değil de "Muhammed" lafzını ihtiyar ediyoruz. Bunun sebebi İ. Hakkı Bursevî'ye göre şudur: Allah ismi diğer bütün isimleri ve kemal sıfatları içine alır, ulûhiyete delalet eder Peygamber A.S.a salat ederken Allah ismi ile salat daha münasib olmaktadır. Çünkü yine Peygamber (s.a.s.)da bütün kemal sıfatlarını içine alır, cemalin ve celalin esrarına delalet eder. Aynı şekilde Muhammed lafzı da tekrar öğülmüşlüğe delalet eder. Buradaki medh ve sena makamında zikredilmesi daha uygundur. Diğer rasul, nebi lafızları da kullanılır ama, bunlar isim değil, sıfattır⁽¹⁴⁸⁾.

Tabii bu işârî bir mesele ve işârî bir cevaptır. Fakat madem ki, kaynaklarımızdan birinde geçiyor, biz de buraya almakta bir beis görmedik. Bizim âciz kanaatımıza göre, bu mesele de icthadi değil, tevkifidir. Yani sahabe ve seleften böyle rivâyet olunduğu için böyle kullanılmaktadır.

7 — Kur'ân okurken Peygamber (s.a.s.)ın ismini işiten bir kimsenin salavat getirmesinin gerekip gerekmediği : R. Beyhan bu konuda Kadıhan'da geçen bir fetvayı zikretmektedir. Buna göre Kur'ân okurken Peygamber (s.a.s.)ın adını işiten bir kimseye salat ve selâm okumak gerekmez. Çünkü Kur'ân okumak ondan daha efdaldir. Ancak okumayı bitirdikten sonra salavat getirirse güzel bir şeydir, okumazsa bir şey lazım gelmez⁽¹⁴⁹⁾.

SONUÇ

Bu mütevazî çalışmamızda salat ve selâmın İslâm'daki yerini ve önemini ortaya koymaya çalıştık. Kendi elimizdeki mevcut kaynaklardan bu konudaki meseleleri tesbit edip, belli bir tertip ile nakletme yoluna gittik.

Buradan, salavatın çok üstün ve faziletli bir ibadet olduğu anlaşılmaktadır. Hattâ Celaleyn Haşiyesi'nde Allame Sâvi salavat ibadetine şeytanın müdahale edemeyeceğini söylemektedir⁽¹⁵⁰⁾.

(147) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 228.

(148) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 220.

(149) Rûhu'l-Beyân, C: 7, S: 227.

(150) Sâvi Hâşiyesi, C: 3, S: 387.

Müslümanlar olarak bu noktada bizlere düşen, Peygamber (s.a.s.)a salat ve selâmımızı çoğaltmaktır.

Biz de çalışmalarımızı Peygamber (s.a.s.) üzerine okuyacağımız şu salat ve selâm ile bitirmek istiyoruz :

"Allahumme salli ve sellim ve barik alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âlihî ve sahibihî ve sairî'l-enbiyâi ve'lmürselin"

Âmin. Ve'l-Hamdu lillahi rabbi'l-âlemin.

BİBLİYOGRAFYA

- İsmâil Hakkı Bursevî. Rûhu'l-Beyân. Eser Yaynevi, İstanbul 1389, hicri.
- Ahmed b. Muhammed es-Sâvî, Hâşiyetu's-Sâvî ale'l-Celâleyn. Mısır 1358, hicri.
- Hasan Basri Çantay, Kur'ân-ı Hakim ve Me'al-i Kerim. Mürşide Çantay Neşri, İstanbul 1981.
- Muhammed Ali Sâbûnî, Safvetu't-Tefâsîr, Daru'l-Kur'ân-ı'l-Kerim. Beyrut 1981.
- İbn Kesîr Tercümesi : Hadislerle Kur'ân-ı Kerim Tefsiri. Çeviri : Bekir Karlığa - Bedrettin Çetiner, Çağrı Yayınları, İstanbul 1985.
- Kâdî İyâz, Eş-Şifâ bi ta'rifi hukûk-ı'l-Mustafâ. Kahire 1977.
- Mansur Ali Nâsîf, Et-Tâc-ı'l-Câmi' li'l-usûl fi ehâdisi'r-Resûl ve altında şerhi Gayetu'l-Me'mûl. Pamuk Yayınları, İstanbul, tarihsiz.
- İbn Âbidîn, Reddu'l-Muhtâr. Kahraman Yayınları, İstanbul 1981.
- Muhammed Muhammed eş-Şürbînî el-Hatib, Muğni'l-Muhtâc alâ ma'âni elfâz-ı'l-Minhâc. Eser Yaynevi, İstanbul, tarihsiz.
- İbrahim Beycûrî, Hâşiyetu'l-Allamati'l-Beycûrî alametni's-Sünûsî ve üzeri-ne kenarında Takrîru'l-Allâmeti Şemsi'l-İnbâî alâ Hâşiyeti'l-Beycûrî. Mısır, tarihsiz.
- Abdu'l-Vehhâb eş-Şa'rânî, Levâkihu'l-Envâri'l-Kudsiyye fi beyâni uhûd-ı'l-Muhammediyye. Uhûdu'l-Kübrâ adıyla tercüme : Selahaddin Alpay, Bedir Yaynevi, İstanbul 1981.
- Abdu'l-Vehhâb eş-Şa'rânî, El-Yevâkıt ve'l-Cevâhîr. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi kütüphanesi, Kitap no: 4573/1-2.
- Veliyyü'd-Din el-Basîr, En-Nihâye Şerhu'l-Gâye. Kahire, tarihsiz.
- Seyyid Alizâde, Mefâtihu'l-Cinân Şerhu Şir'ati'l-İslâm. Hakikat Kitabevi, İstanbul 1983.
- Ramazan Efendi, Şerhu'l-Akâid Hâşiyesi. Salah Bilici Kitabevi, İstanbul 1985.
- Hâşiyetu Molla Camî bi hâmişihî. Salah Bilici Kitabevi, İstanbul 1980.
- Hâşiyetu Maksud bi hâmişihî fi Mecmûati's-Sarf. Fazilet Neşriyatı, İstanbul, tarihsiz.
- Mustafa b. Hamza, Netâyicu'l-Efkâr ale'l-Izhâr : Adalı Cedid. Salah Bilici Kitabevi, İstanbul, tarihsiz.
- Mustafa b. İbrâhim, Tuhfetu'l-Avâmil. İstanbul 1311.
- Hacı Osman Akfîrat, İlahi Emirler. Çelik Yaynevi, İstanbul 1981.
- Abdullah Arıç, Allah'ı Niçin Anıyoruz?. Bahar Yaynevi, İstanbul 1981.